

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

עלון חדרכה לחוראת פרשת חשבוע ע"פ חגליונות של נחמה ליבוביץ

כי-תצא (תשי"ח)

כ"ה יז-יט - פרשת זכור

בחזמנויות שונות על המורה ללמד פרשת זכור. מלבד בשבת פרשת תצא ובשבת זכור, הן עליו גם ללמדה אגב למוד פרשת בשלח וכן עליו לשוב אליה בלמדו שמואל א' ט"ו שהנו בלתי מובן לגמרי בלי הבנת פרשת זכור.

והן זו פרשה קשה ביותר, כי מה מקומו של צו איום ונורא זה בתורה אשר "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום". ואל ישמח המורה אם לא יקשו הלומדים קושיה זו ואם יקבלו פרשה זו מבלי לתמזה; סימן רע הוא להם; וכל גדולי קדמונינו שאלו שאלה זו וחפשו תשובה, ולא היה הדבר פשוט בעיניהם כלל.

יש לפתוח בשאלה א, כדי לראות תחילה מה המעשה, העובדה היא היתה ומול עובדה זו יש לקרא את פרשתנו. לשאלה א יש להזכיר מה שכבר הבאנו לא אחת בפרשיות חומש דברים בהשוואה למסופר בחומשים אחרים - ביחוד במדבר - כי משה רבנו ידבר ובמדבר כהסטוריון וכאן כמוכיח וכמלמד תורה ומצוות. מכאן גם תתבאר שאלה 2א (אך לשאלה זו יש גם להוסיף שאלה ג בגליון עקב תשי"ג).

לפני שיגשו הלומדים לשאלה ב ראוי לעיין ולהתעמק באותו מדרש רב חשיבות המובא ברש"י יז טז ד"ה כי יד על כס יה. ומשם יתברר כי אין עמלק אשר את זכור נצטוינו למחות מושג גזעי או סימן אתני, (שהרי כבר "בא סנחריב ובלבל את האומות") ואף לא רק אב טיפוס לשונאי ישראל (כי לא נצטוינו למחות זכר ממצרים, להיפך נאסר עלינו לחעב אותם!), אף לא אב טיפוס של מי שמתקיף חלשים ומזנב נחשלים, אלא שהוא אויבו של ה'. הוא המעכב היות "כסאו" שלם ו"שמו" שלם, ורק כשימחה זכרו יוכל לבוא היום בו יהיה "ה' אחד ושמו אחד".

ומכאן מעבר לדברי התנחומא שהובאו בשאלה ב, אשר אף בהם יש להעמיק. יש להזכיר לתלמידים את הפסוקים בפרשיות שמות, וארא, בא, בהן מודגש שלא באו כל המכות והאותות והמופתים והיד החזקה והזרוע הנטויה אלא כדי להודיע כי לה' ארץ ומלוואה ולו לבדו הכח והממשלה, וברגע צאת ישראל ממצרים, מבית העבדים, אשר כמאמר חז"ל עוד מעולם לא יצאו משם עבד או שפחה לחפשי, ונתגלה לעולם כולו כי יש כוח מעל לאדירי עולם ומושליו, מעל לפרעה ורכבו ופרשיו, באותו רגע כאילו עמד כל העולם דום מפחד ה' ומדהר גאונו כפי שמתואר בשירת הים: שמות טו יד: שמעו עמים ירגזון, חיל אחז יושבי פלשת וכו' וכו'.

ומתוך אותה עמידת דום, מתוך אותה תהייה והשתוממות, מתוך אותו פחד ורטט המתואר כאן בשירה, אולי היו צועדים עמי העולם וכל האנושות צעד גדול קדימה להכרת האמת, הצדק לאמונה בא-ל אמונה ואין עוול; וזו העמידה סביב האמבטיה הרוחת, אשר אין איש מעיז לקפוץ לתוכה, מסמלת את אותו הרטט לא בפני העם היוצא ממצרים אלא בפני כוח המוציאם ועדיין אין יודעים לכנותו בשם. עד... שבא האחד וקפץ לתוכה, והורה דרך לאחרים. מה האימה? מה הפחד? כי יצא עם מארץ מצרים? וכי לא יצאו עמים רבים גוי מקרב גוי? ומי יוכיח כי הוצאו? כי לא בכוחם יצאו? וכעת נודדים הם במדבר - המון פרוץ עייף ויגע - ולמה לא נלחם בו לשלול שלל ולבז בז? ואם גם הוא הוכה, מה בכך, הן זוהי דרך המלחמות מאז ומתמיד כי יכה זה את זה ופעם ינצחו אלה ופעם יגברו אלה. ובכך גז הקסם, חלפה התדהמה, עברה יראת הכבוד, חזר העולם לקדמותו, לאליליו - לאלילי כספו לאלילי זהרו, לאמונתו בכוח האדם, בכוח הזרוע ונתקלקלה ההזדמנות. מי קלקל? עמלק. לכן מלחמה בו לה' מדור דור.

כן יש להבין את האמבטיה הרוחת אשר צנן אותה עמלק. וכך יש להבין את נקודה ה שבדברי המלבי"ם האומר את דברי המדרש בפחות עומק וביותר הרחבה.

נחמה ליבוביץ